

Klasik Türk Şiirinde Bir Nazım Türü: Keştî-nâme (Kaynakların Değerlendirmesi ve Bibliyografya)

Emrah GÜNDÜZ¹

Özet

Tanzimat sonrası gelişen Türk edebiyatının da etkisiyle toplumsal aidiyet yönünden eksik görülen Klasik Türk şiiri, saray edebiyatı adıyla anılmış olsa da, sanılanın aksine toplumsal bir şiir hareketidir. Dîvan edebiyatı şairleri kendi dünyalarına dair birikimlerini yine kendilerine has üslupla ifade ederler. Bunun sonucunda ise farklı mecralara ait unsurların şiirin içine çekildiğini görürüz. Şiirdeki bu farklı unsurlar edebiyat ve toplumsal hayatımızın çeşitliliğini ve zenginliğini ortaya çıkarması bakımından önemlidir. Klasik edebiyatımızda sıkça rastladığımız deniz, gemi ve gemicilik etrafında oluşan terimler ve bunların çevresinde gelişen tür ve tarzlar bunlardan sadece birkaçıdır. Gemi, gemicilik ve denizcilğe ait unsurların 16. Yüzyıldan itibaren dîvan şiirinde kullanılmaya başlanmasıyla, Keştî-nâme yeni bir nazım türü olarak görmekteyiz. Bu tür/tarzda yazılmış şiirlerin sayıca çokluğu ve henüz yeterince araştırılmaması bu konunun incelenmesine sebep olmuştur. Bu makalede, tespit edilen Keştî-nâme örneklerinden hareketle türle ilgili tanım yapılmıştır. İncelenen metinler doğrultusunda, dîvan şiirinde Keştî-nâme türü değerlendirilmiş ve bununla birlikte bu türe ait kaynaklar tasnif edilmeye çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Gemicilik dili, keştî-nâme, tür.

A Verse Style in Classic Turkish Poem: Keştî-nâme (Evaluation of the Sources and Bibliography)

Abstract

Although Classical Turkish poetry, which is thought to be lack of social belonging due to the effect of Turkish literature developed following the Tanzimat, *aka* the Edict of Gülhane, is regarded as palace literature, it is a social poetry movement contrary to what is believed. Each poet of Divan literature expresses the knowledge of his own world with his unique style. As a result, several elements are included into the poem. These different elements in the poetry are significant in terms of revealing the diversity and wealth of our literature and social life. The terms common in classical literature about sea, ship and shipping, and the styles that centered on these terms are only a few of these. “Keştî-nâme” is regarded as a new verse style with the usage of elements related to ship, shipping and navigation in Divan poetry in 16th century. The high number of these poems written in this style and not being enough investigation yet have given rise to studying this subject. The definition of the style is

To cite this article: Gündüz, E. (2016). Klasik türk şiirinde bir nazım türü: keştî-nâme (kaynakların değerlendirilmesi ve bibliyografya). *International Journal of Humanities and Education*, 2(3), 15-37.

¹ Arş. Gör., Bingöl Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü.
E-mail: egunduz@bingol.edu.tr

made with reference to the samples of *Keşti-nâme* identified from this article. With reference to the texts examined, the style of *Keşti-nâme* is evaluated and additionally the sources belonging to this style are tried to be classified.

Key Words: Language of sailor, keşti-nâme, style.

Giriş

16. yüzyılda Osmanlının denizlere hâkimiyeti sonucunda klasik şiirde, gemi etrafından oluşan gemiciler dili (Lisân-ı Mellâhân) görülmektedir. Bu dönemden itibaren şiirde yoğun biçimde deniz, gemi ve gemici dili ile ilgili kelime gruplarına rastlamaktayız. Gemici dîvan şairlerinin kalemlerine tutkusuyla ortaya çıkan gemici dili şiirler, Osmanlı toplumunun deniz hayatına dair bilgiler sunması bakımından hem tarihî hem de klasik Türk şiiri açısından önemli bir yere sahiptir. Bu üslûba sahip kaptan, levent ya da keşti-bân denilen denizci dîvan şairlerinin varlığını görmekteyiz. Gerek denizci şairler tarafından sultanlara gerekse de kaptan-ı deryâlara ithafen yazılmış şiirlerde gemici dili üslubu görülmektedir. Birer denizci olan Nigârî, Kâtîbî, Cûyî ve bilhassa Yefîm ile Âgehî, lisân-ı mellâhân yani gemici dili ile şiir yazan şairler olarak ön plana çıkmaktadırlar (Tietze, 1953: s. 501-522). Bunların haricinde Taşlıcalı Yahya Bey, Derûnî, Âşık Çelebi, Râsih ve Gubârî gibi şairler de bu üslûp ve tür altında şiirler yazmışlardır.

Klasik edebiyatın, içinde bulunduğu toplumla birlikte nefes aldığını ve aynı toplumla birlikte kendisinin de değiştiğini görmemiz mümkündür. 600 yıllık imparatorlukla birlikte hayat süren dîvan edebiyatında farklı alanlarda uğraş veren şairlerce yazılmış on binlerce eser, elbette ki aynı konuları işlememiş ve aynı türe ait örnekler sunmamıştır. 16. yüzyıl Osmanlı devletinin en parlak dönemi olmakla birlikte sanatın ve edebiyatın da zirveye ulaştığı dönemdir. Bununla birlikte Kanûnî devri, dîvan şiirinde muhtelif konuların geleneğe dâhil edildiği dönemdir. Bu asırda farklı konuların dîvan şiirinde yer almasını Âmil Çelebioğlu şöyle açıklamaktadır:

...denizcilikle alâkalı çeşitli kelime, deyim ve atasözlerinin toplu bir şekilde manzumelerde hatta denizle ilgili birisi hakkında bilgi veriliyorsa tezkirelerde bu tür kelimelerin kullanılması, Kanûnî devri Türk edebiyatının bir özelliği daha doğrusu dîvan şiirinin sosyal yönü de bulunan bir orijinalitesi olmaktadır (Çelebioğlu, 1994: s. 46).

Edebî metinleri sadece şekil açısından değil, içerik bakımından neyi/nasıl anlattığını irdelemek, şüphesiz o metin hakkında daha sağlıklı bilgileri ortaya çıkaracaktır. Şairin işlenen konu hakkında ne anlattığından ziyade, nasıl anlattığı bir edebî tür tanımlamasına muhtaçtır. Bu sebeple incelemeye konu olan lisân-ı mellâhân, şairlerin levendâne üslûplarında veyahut *Keşti-nâme* başlıklı şiirlerinde görülmektedir. Bizce gemici diliyle yazılmış bu şiirler, bir tür

adı belirtecek şekilde *Keşî-nâme* olarak adlandırılmalıdır. Zira “eğer şairin ele aldığı konu ve eserin adı diğer şairler tarafından da benimsenip benzerleri yazılırsa bir tür teşkil eder (Aça, Gökalp ve Kocakaplan, 2011: s. 295).”

Kelime anlamıyla küme, grup, cins anlamlarına gelen tür; edebî açıdan tanımlandığında eserlerin içeriği, eserlerin anlatım biçimi şeklinde karşımıza çıkmaktadır. Bir edebî eserin anlatılış şekline değil de, nasıl anlatıldığına dair bilgiler o eserin türünü tanımlayacaktır. Bunun belirlenmesinde ise iki ayrı görüş vardır: Türlerin metinlerin içeriğine göre belirlenmesi veya nasıl anlatıldığına göre şekillendirilmesidir (Akkuş, 2007: s. 14).

Henüz kesin bir adlandırmaya ve tasnife gidemediğimiz edebiyatımızda tür meselesi için, konunun geniş olması ve tarafımızca konuya tam vâkıf olunmamakla birlikte, Metin Akkuş’un araştırmaları sonucu, türlerin sınıflandırılması bahsinde teklif edilen gruplandırma şu şekilde ifade edilebilir:

1- Anlatım Tekniği Açısından Türlerin Gruplandırılması

- Düzyazı Türleri (Mensur)

- Şiir Türleri (Manzum)

2- Manzum Eserlerde Tür-Şekil İlişkisine Göre Türlerin Gruplandırılması

-Kaside Türleri

-Mesnevi Türleri

-Diğer Şekillere Göre Türler

3- İçeriğe göre Türlerin Gruplandırılması

-Dini Türler (Yaratıcı, Peygamber (elçi), Dini İlimler vd.)

-Sosyal Türler (Halife (temsilci) ve insan, Gaybi İlimler vd.) (Akkuş, 2007: s. 21).

Tür çalışmalarının gerekliliği hakkında, Rıdvan Canım’ın şu tespitleri de önemli olacaktır:

...klâsik edebiyatımız bünyesinde meydana getirilmiş edebî ürünler için şayet kuramsal anlamda bir sonuca ulaşabilmek istiyorsak ‘tür’ tartışmalarının bütün boyutlarıyla bir an önce başlatılmasında fayda vardır. Hiç şüphe yok ki bu tartışmaların hareket noktası; ‘sınırları belirlenmiş’ edebî türler olacaktır. Artık ‘Ana tür’, ‘Alt tür’ gibi tanım sınırlarını çok iyi göremediğimiz kavramların da açıklığa kavuşturulması gerekmektedir. Bunun için ‘tasnif’, bir ön çalışma olarak görülmeli, kuramsal çalışma ve tartışmalar bu belirlemelerden hareketle başlatılmalıdır. Belki bu noktada göz ardı edilmemesi gereken husus; eski edebî metinleri ‘ontolojik’ olarak sorgulamaktan çok ‘tematik’ olarak ele almak gerekliliğidir (Canım, 2010: s.14).

Bu ifadelerden de anlaşılacağı üzere klâsik edebiyatta gemici diliyle yazılmış şiirlerin tematik olarak incelenip, Keşti-nâme türü adı altında toplanmasının uygun olacağını düşünüyoruz.

Klasik Türk Şiirinde Keşti-nâme

Klasik edebiyat, bir nevi' nesiller arası kültür taşıyıcısı hükmündedir. Bu dönem metinlerinde, rasyonel bilimlerde görülen neden-sonuç ilişkisine rastlamak mümkündür. Zira Osmanlının denizlere hâkimiyetinin sonucunda gemici dili şiirlerin dîvanlarda yer alması bu neden-sonuç ilişkisinin bir örneği niteliğindedir. Bilindiği üzere, edebî metinlerin muhtevâsı aynı zamanda o döneme ışık tutan birer aynadır. “Bu sebeple Osmanlı kültürünün tanınması öncelikle bu toplumun ifadesini bulduğu edebî eserlerin içeriklerinin bilinmesiyle mümkün olacaktır (Akkuş, 2000: s. 41).” Tahta çıkan padişahlar için yazılan *culûsiyyeler*; fethedilen bir ülkenin fethine dair zafer içerikli *fetih-nâmeler*; dönemin düğün, sünnet, doğum gibi şenliklerini anlatan *sûr-nâmeler* gibi yazılmış şiirler muhtevâlarıyla, Osmanlı toplumu ve sosyal durumu hakkında bilgileri günümüze aktarmaktadır. “Klasik Türk şiirinin muhtevâsı incelenirken edebî metinler ya şairlerin adlandırmalarından ya da araştırmacının muhtevâyaya yönelik incelemelerinden hareketle bir tasnife tâbi tutulmaktadır (Topal, 2009: s 1010).” Buna bağlı olarak gemici dilini, tespit edilen Keşti-nâme başlıklı şiirlerde görmekteyiz. Bu tanım şairin verdiği bir tanım olduğu kadar, inceleme sonucunda kelimenin bu tür şiirlerde çokça kullanılmış olduğunu da göstermektedir.

Keşti-nâme, Farsça kökenli bir kelime olup gemi/sefine/kayık anlamlarına gelmektedir. Klasik edebiyatta şairlerin gemi yolculuğunu ve deniz seferlerini anlatan şiir parçalarında Keşti-nâme başlığını görmekteyiz. Kaside nazım şekliyle yazılan bu yazılar devrin devlet adamlarına ve önemli kaptan-ı deryâlarına sunulmuştur. Bunun yanı sıra gemi yolculuğunu veyahut deniz savaşlarını tasvir eden yazılarda da bu başlığı görmek mümkündür.

Gemi kelimesiyle alâkalı Keşti-nâme kelimesinin tür adı olarak tercih edilmesinde Keşti-nâme başlıklı şiirler önemli bir rol oynamıştır. Bununla birlikte gemiyle ilgili olarak sefine kelimesine de çokça rastlanılabilir. Fakat klasik şiirde ‘*Sefine*’ kelimesi genellikle toplanmış eserlere başlık olarak kullanılmıştır. Sefineye dair eser adları konumuzla doğrudan ilgili olmamakla birlikte başka eserlere ad olduğu görülmüştür. Örneğin; “Sâkîb Mustafa Dede'nin Sefine-i Mevleviyye'si, Koca Râgîb Pâşâ'nın Sefinetü'r-Râgîb'ı ve Fehim Süleyman Efendi'nin Sefinetü'r-Rüesâ'sı (Çelebioğlu, 1994: s. 17).” Aslında gemi ve gemici diliyle ilgili eserler olmamalarına karşılık, mecmu'a karşılığında kullanılan sefine kelimesiyle

adlandırılmaktadırlar. Birkaç şiir örneğiyle gemi ve gemi etrafında oluşmuş şiir parçalarına değinecek olursak;

Osmanlı'da gemilerin suya indirilmesi ile ilgili yazılmış tarihlerde gemiye ait unsurlara rastlamak mümkündür:

Târîh-i Nüzûl-ı Kalyon-ı Üç Anbarlı

Fâ 'i lâ tûn /Fâ 'i lâ tûn /Fâ 'i lâ tûn /Fâ 'i lûn

...

Emr ü fermâniyle yapıldı bu üç 'anbarlı kim

Yokdur anun misli zîr-i çarh-ı nüh-ecrâmda

...

'Âba üç 'anbarlı kıldı meymenet ile nüzûl (1134)

Şükr İlåha indi üç 'anbarlı sa'd eyyâmında (1134)

Nedîm (Macit, 1997: s. 142)

Târîh-i Nüzûl-i Kalyon-ı Hümâyûn

Me fâ 'i lûn /Me fâ 'i lûn /Me fâ 'i lûn /Me fâ 'i lûn

...

Zamân-ı devletinde çün tamâm oldu üç 'anbarlı

Temâşâsına teşrîf eyledi iclâl u haşmetle

...

Nedîmâ bendesi dedi ana bir bî-bedel târîh

Bi-hamdi'llâh kim indi üç 'anbarlı selâmetle (1134)

Nedîm (Macit, 1997: s. 143)

Kullanım alanı itibariyle dîvan edebiyatı ile sınırlı kalmayan gemici dili şiirleri halk şiirinde de kullanılmıştır:

Nice defterlerden ismim sildirdin

Gelmedi hiç senden ses kara bahtım

Bahtın gemisinde yelken yok bildin

Durma lodos gibi es kara bahtım

Seyranî (Okay, 1953: s. 115)

Keştî-nâme Başlıklı Şiirler

Şairlerin kendi adlandırmaları sonucunda iki farklı şiirde Keştî-nâme başlığı kullanıldığı tespit edilmiştir. Bunlardan ilki Âgehî'nin bazı kaynaklarda *Kaside-i Keştî* başlıklı eseri, diğeri ise Cûyî'nin *Keştî-nâme-i Cûyî Der- Mezemmet-i û* başlıklı şiiridir. Bu şiir kaside nazım şekliyle yazılmış olup, 110 beyittir. Keştî-nâme, Keştî-nâme-i Cûyî Der- Mezemmet-i û başlıklı olup başka nüshada ise *Kaside-i Cûyî Der-Vasf-ı Deryâ vü Keştî* başlıklıdır (Bektaş, 2011: s. 601-613). Hemen her beytinde gemiyle alâkalı unsurların kullanıldığı bu şiir, uzun olması sebebiyle örnek metinlere dâhil edilmemiştir. Ona nazaran daha kısa olan ve yazma eserlerden tespit ettiğimiz Âgehî'nin kasidesi örnek alınmıştır. Âgehî'nin bu kasidesinde klasik şiirin his tezahürlerini ve söz oyunlarını görmek mümkündür. Sevgiliye hitap niteliği taşıyan bu kaside şöyledir:

Âgehî- Kasîde-i Keştî/ Kasîde-i Âgehî

Fe 'i lâ tün (Fâ 'i lâ tün) /Fe 'i lâ tün /Fe 'i lâ tün /Fe 'i lün (Fâ 'lün)

Çekdürüp firkatanı bizden ırâg olduñ sen

Bahr-i firkatde nice furtunalar çekdüm ben

Sen yıkarsın bu yakalarda gönüller şehrin

Dil ü cân mülkini yağmâ edici sensin sen

Bâd-i 'aşkuñ alavand eyledi sabrum gemisin

İlevend oldu gönül tıflı senüñ derdüñden

Babariçân siyeh atlasdan olaldan cânâ

Gemici neftilerin 'aşık-ı zâr etdüñ sen

Seyr iden yüzüñi deryâda irişür Hızra

Kadre ugrar seni bir kerre kadırgada gören

Bahr-i ‘aşk içre yürürsem n’ola yelken torıda
Bir harâmî bakıcı yâre esîr oldum ben

Dûd-ı âhum direk oldu bu zemîn keştîdür
Bir yeni yelken olubdur ana gerdûn-ı köhen

Eger olduñsa mahabbet denizinde mellâh
Pusula şevk gerek harti gam u derd ü mihen

‘Aşk deryâsına salduñsa gönül zevrakını
Bulmazsın bu yakalarda dilâ sen mesken

Hûblar forsa saña kaçup kenâr olmaz ise
Olma anlardan alarga bir iki gün katlan

Bahr-i ‘aşk içre olan ‘âşıkâ pend ey zâhid
Karadan âlet oñarmak gibidür geñ yakadan

Götür argalyayı olma paçariz ey ağyâr
Yâri ben bahr kenârında kenâr eyler iken

Ey gönül nice yatarsıñ bu limân-ı tende
Himmatüñ lengerin al mevsimidür aç yelken

Korsan ol hâsılı dünyadan alarga olıgör
Bu hayırsız adada turma dilâ iso sezen

Himmatüñ göncügin elden salıverme zinhâr
Keşti-yi sabruñı sakla alavand olmakdan

Alamargayla yüri yogısa yel yelkende
Çünkü ‘âşık olımazsın hele bârî yelten

Kulzüm-i ‘aşka sefer eylemeye ‘azm eyle
Rûzigâr ile yûri tenta korur sök yelken

Etmek isterseñ eger bâğ-ı cihânda manca
‘Ameli zühd komanyasını vâfir yüklen

Orsa ursañ çıkamazsın poça gitseñ girdâb
Nice kullansañ atar karaya bu keşti-yi ten

Olmadın lenger-i ten bahr-i fenâya fonda
Pupa âlât ile cân kalyetasını kullan

Ey dirîgâ bizi gâfille zebûn etdi havâ
Geldi çatdı demir üstinde yaturken düşmen

Yâ İlâhî bizi girdâb-ı havâdan kurtar
Bize yol ver varalum bir ilimâna erken

Olsa deryâ kumu mikdârı kayurmaz derdüñ
Sâ‘ati var geçer ey Âgehi sabr et katlan *

*Mecmu‘a-i Eş‘âr Arşiv No: 06 Mil Yz A 4641, 13a-13b. Milli Kütüphane Ankara.

Kaside pek çok mecmu‘ada bulunmaktadır. Bu kaside Büyük Türk Klasiklerinde Kasîde-i Keştî (*Kasîde-i Keştî, Büyük Türk Klasikleri, c IV, s. 19-20.*) ; A.Tietze’nin inceleme yazısında Kasîde-i Âgehî (Tietze, Andreas, *XVI. Asır Türk Şiirinde Gemici Dili: Âgehî Kasidesi ve Tahmisleri*, *Türkiyat Mecmuası, C.IX, s.113-138.*); Elimizdeki mecmu‘ada ise başlıksız verilmiştir.

A.Tietze, *XVI. Asır Türk Şiirinde Gemici Dili-Âgehî Kasidesi ve Tahmisleri* adlı makalesinde Âgehî’nin Kaside-i Keştî adlı şiirini ve Mehemed-i Mısrî ve Za’fi’nin bu şiire yazmış oldukları tahmisleri incelemiştir. Tietze, Osmanlı dîvan şiirinde gemicilik tabirlerini şiire katıp adeta moda yaratan şairin Âgehî olduğunu iddia eder. Ondan 15-20 sene evvel yaşamış olan Yetîm (Yetîmî) bir kasidesinde birçok gemici ıstılahları kullanmıştır, fakat yazar anlaşılması güç olan bu kasideyi, o devrin edebiyat âleminde kuvvetli bir ün uyandırmamıştır diyerek ikinci planda tutar. Kasideye yazılmış nazire ve tahmisler de bu türün örnekleri arasına girmiştir (Tietze, 1951: s.113-138).

Ekrem Bektaş, 16. Asırda Gemi Yolculuğunu Yeren Bir Manzume: Cûyî'nin Keşî-nâme'si adlı makalesinde Keşî-nâme tanımını başlık olarak kullanan diğer bir şiirin varlığını bildirmektedir. Makalenin adında da anlaşılacağı üzere gemi yolcuğunu eleştiren Keşî-nâme türünde yazılmış bir şiirle karşılaşmaktayız. Her ne kadar Bektaş, bunu tür adıyla anmasa da, şairin bu başlığı şiirinde kullanmış olması, bu tanımın bir nazım türü olabileceği hissini kuvvetlendirmiştir (Bektaş, 2011: s. 601-613):

Fe 'i lâ tün (Fâ 'i lâ tün) /Fe 'i lâ tün /Fe 'i lâ tün /Fe 'i lün (Fâ 'lün)

Derd-i serdür geminüñ hak bu ki tarz u töresi

'Aklı başında olan aña ider mi hevesi

Cûyî

'Âlem-i vuslat ise hattun alarga yürü var

Mûcib-i fûrkat olur gezmesi gör firkatası

Cûyî

Makaleler vasıtasıyla tespit edilebilen bu iki Keşî-nâme başlıklı şiire, dîvanlar tarandıkça başka isimlerin Keşî-nâme türündeki şiirlerini de eklemek mümkün olacaktır. Hatta şiirlerden de öte dîvanlarda Keşî-nâme bölümleri bulmak bile mümkündür. Sözelimi Hanyalı Nurî dîvanının bir nüshasında gazeliyat bölümünün başında “Âgâz-ı Gazeliyyât-ı Levendâne-i Giridân yazılıdır (Aydın, 2009: s. 48).”

Keşî-nâme Türüne Ait Şiirlerin Tasnifi

Klasik Türk şiirinde, şairlerin yenilik arayışları ve kendilerine özgü tarz oluşturma çabaları dîvan şiirinde gemi ve gemicilik dilini daha da belirgin hâle getirmiştir. Yukarıdaki şiir örneklerinde görüldüğü gibi şairler şiirlerine doğrudan bir tanım vermiş olsalar da, bazıları şiirin muhtevâsında kullandıkları gemici dili ile bu türün farklı varyantlarını bize sunmuşlardır. Keşî-nâme türüne ait gemi ve gemicilik üzerine yazılmış şiirleri tasnif etmesi bakımından Âmil Çelebioğlu'nun Eski Türk Edebiyatı Araştırmaları kitabındaki *Eski Türk Edebiyatında Gemiyle İlgili Şiirler ve Bazı Husûsiyetler* adlı yazısı önem arz etmektedir. Çelebioğlu bir tanım vermektense çok gemicilik ve gemici diliyle yazılmış şiirleri 3 ana başlık altında toplar:

1. Gemi, kayık, lenger vb. kelimelerin doğrudan doğruya veya benzetmelerle zikredildiği şiirler,
2. Methiye ve hikâye türünden müstakil bir eserin içinde gemi, gemicilik, deniz ve deniz savaşlarını anlatan parçalar,

3. Gemici diliyle (İstılâhât-ı mellâhân, Lisân-ı mellehân) yazılmış şiirler (Çelebioğlu, 1998: s. 17-47).

Bu tasnif araştırma açısından önemli olmuştur. Buradan hareketle bir tanım yapmaya çalışılırsa; sırasıyla mecazi, hakiki ve mesleki muhtevâlî gemi ve gemici diliyle yazılmış şiirler denilebilir. Mecazi kullanımlı gemici dili şiiri, klasik edebiyat sanatını belirgin halde sunduğu için önem arz etmektedir. Tietze'nin Âgehî'yi, Yetîm'e tercih etmesinin sebebi de budur;

..bir şairin, mâşukunun mesleğine ait ıstılâhlarla şiir yazması geleneğe aykırı değildir. Âgehî'nin kasidesini, kısa bir zaman için dahi olsa donanma ile sefere çıkmış ve bir deniz muharebesine iştirak etmiş olan Yetîm'in kasidesiyle mukayese edersek, Yetîm'in nispeten realist ifade tarzına mukabil Âgehî'nin şiirinde daha ziyade divan şairlerine has söz oyunları ve his tezahürleri buluruz (Tietze, 1951: s. 114).

Bu ifadenin çalışmaya yön verdiğini belirtmek gerekir. Çünkü hakiki veya mesleki alana dair yazılanlar Tietze'nin de belirttiği gibi, dîvan şiirinin hayal dünyasından ve sanatından uzak olacaktır. Fakat işlenen konu bu alana ait her türlü malzemeyi toplamak olduğundan, bu tasnife ait bütün kaynaklar değerlendirmeye tâbi tutulmuştur.

Mecazi Kullanımlı Şiirler

Klasik şiirde mecazi kullanımlı gemici diliyle yazılmış çokça beyit bulmak mümkündür. Zevrak, sefîne, lenger, keştî-nâme, levend..vs. gibi denizcilik terimlerinin mecazlı kullanımları Keştî-nâme türünün alt başlığı olarak kabul edilebilir. Çünkü şiirlerde kullanılan malzeme gemi ve gemici dili unsularıdır. Gemici dilinin dîvan şiirinde hangi bağlantılarla ve nasıl kullanıldığını göstermesi açısından bu tarz şiirlere örnek olarak aşağıdaki şiirlere bakılabilir:

Mef 'û lü /Fâ 'i lâ tü /Me fâ 'i lü /Fâ 'i lün

Bendeñ gemiye girdi ele rûzigârumuz

Görmek nasîb ola mı rûy-ı nigârumuz

Keştî vücûd u yelkeni dil dîd-ı dil direk

Deryâ-yı hayret içre oluptur karârumuz

Bir iki üç felek-zede vü bî-nevâlaruz

Derd ü belâ vü mihnet ü gam yâdigârumuz

Ey bâdı şurta gel meded eyle keremler it
Göster o gül yanaklı sehî-kad nigârumuz

İrmek müyesser ola mı maksûda Za‘fiyâ
Bilmem nic’ola ışıla mı rûzigârumuz

Za‘fi (Adak, 2006: s. 146)

Ahdî’nin Gülşen-i Şu‘arâ’sında “..bahâriyye diyü gemiciler ıstılâhâtın cem‘ idüp...” (Solmaz, 2005: s. 301) ifadeleriyle tanıtılan Derûnî’ye ait bu kaside, bahariyyeyi gemici diliyle anlatması bakımından farklılık arz etmektedir:

Fe ‘i lâ tün (Fâ ‘i lâ tün) /Fe ‘i lâ tün /Fe ‘i lâ tün /Fe ‘i lün (Fâ ‘lün)

Eşk-i çeşmüm gibi etrâf-ı gülistânda akan
Dûd-ı âhum durur ol kulle-i kuhsâre çıkan

Kıbleden dögdü esüp bâd-ı nesîm-i kudret
Başladı itdi temevvüc yine deryâ-yı çemen

Câ-be-câ yelken açup çıkdı açıldı ezhâr
Sanki deryâ-yı sefid oldu fezâ-yı gülşen

Katına dakdı ayagina çenârûñ cûlar
Sebze-zâr-ı çemeni forsa gibi sandı gören

Çıkdı tîgîn çeküben gâzi donanmacı gibi
Dil getürdi nazar-ı şâh-ı bahâra sûsen

Gül-i ter çünki re’is oldu kamu ezhâra
Dakdı yanına anuñ hançer-i dil-dûz-ı diken

Serv bir hûb direk dikdi turup anda revân
Yâsemenler anuñ etrâfına bağladı resen

Gönlüne çıkdı meger düşmene tuş oldu gözi
 Âşiyânında ider bülbülü gördüm şîven

Bizi çignetdiye çignetdi hevâ-yı kaddûñ
 Karaya atdı gam-ı zülfûñ ile keşti-yi ten

Derûnî (Solmaz, 2005: s. 301-302)

Hanife Koncu'nun *Bir Kelimenin İzinde: Klasik Türk Şiirinde 'Levend' Üzerine Bazı Düşünceler* başlıklı makalesinde bir denizcilik terimi olan *Levend* kelimesinin anlamı ve bu anlamın dîvan şiirindeki mecazi akisleri incelenmiştir. Bu çalışmadan hareketle, bu ve buna benzer çalışmalar aslında Keştî-nâme türünün alt başlığı olarak kabul edilebilir.

Fâ 'i lâ tûn /Fâ 'i lâ tûn /Fâ 'i lûn

Niçe levend ile olurdum süvâr
 Eyler idüm düşmen ile kâr-zâr

Gelibolulu Âli

Me fâ 'i lûn /Me fâ 'i lûn /Me fâ 'i lûn /Me fâ 'i lûn

Göñül şehrindeki gam bir fesâd ehli levend ancak

Huzûr itmek dilerseñ anı serheng-i meye sürdür

Behiştî (Koncu, 2002)

Selami Turan'ın da bu konuyla ilgili *Divan Şâirlerinin Zevrak Etrafında Oluşturdukları Benzetme Dünyası* adlı makalesi bu inceleme için önem arz etmektedir. Yukarıdaki örnekte olduğu gibi burada da gemi ve gemicilik dilinin dîvan şiirine yansımaları söz konusudur ve bunun Keştî-nâme türünde gemicilik dilinin mecazi kullanımına örnek kaynak olduğu düşünülmektedir. Turan, makalesinde seçilen örnek beyitler aracılığıyla zevrak kelimesi etrafında oluşturulan benzetmeler dünyasını göstermeye çalışmıştır (Turan, 2009).

Zevrak- Âşık maddesinden zevrakın kullanımıyla ilgili örnek beyitler:

Fâ 'i lâ tûn /Fâ 'i lâ tûn /Fâ 'i lûn

Nûr-ı deryâ-yı vücûd-ı mutlakam

Gâh mellâh-ı cihân geh zevrakam

Nesîmî

Meḡ 'û lü /Me fâ 'î lü / Me fâ 'î lü /Fe 'û lün

Ey 'âşık-ı bî-tâb bu temkîn ne belâdur

Bir zevrak-ı işkeste meger lengeri n'eyler

Mezâkî

En son bahsedilen iki makaleden yola çıkarak şiirde geçen her denizcilik veya gemici dili terimleri yüzünden şiire Keşî-nâme türündedir demek mümkün değildir. Buradaki asıl konu gemici dilinin şiire nasıl uygulandığı ve anlatılmak istenenin nasıl anlatıldığıdır.

Hakiki Kullanımlı Şiirler

Gerçek olayların, gerçek anlamlı kelimelerle anlatıldığı bu türden parçaların, Keşî-nâme türü adı altında toplanması gerektiği düşünülmektedir. Donanmaya ve leventlere ait beyitler bu kullanımın örnekleridir. Ayrıca deniz savaşlarını anlatan şiir parçaları da bu gruba dâhil edilebilir. Birinci maddede gemici dili mecazi ifadelerle anlatılırken, bu maddede realist (gerçekçi) ifade tarzı görülmektedir. A. Tietze'nin, *XVI. Asır Türk Şiirinde Gemici Dili (Nigârî, Kâtibî, Yetîm)* ve Z. Göre'nin, *Yetîmi ve Şiir Dünyası* başlıklı makaleleri dikkat çekmektedir. Bu iki makaleden ve bilhassa Tietze'nin tespitlerinden çıkarılan sonuç, bu kaynakların hakiki kategorisinde ele alınması gerektiğidir. Z. Göre'nin makalesinde ise, bir denizci olan Yetîmî'nin kullanmış olduğu gemici dili hakiki grup ayrımının yapılmasını sağlamıştır: “..Sefere çıkmış bir gemici şair olarak onun edebî kişiliğinin en ilgi çekici yanını teşkil eden gemici terimlerini kullandığı şiirlerini gerçekçi bir üslupla yazmıştır (Göre, 2005: s. 257).”

Me fâ 'î lün /Me fâ 'î lün /Me fâ 'î lün /Me fâ 'î lün

Dümen doğruldup İspanya deyen bî-dîn-i mel'ûna

Yine şevk eyleyüp girdük donanmâ-yı humâyûna

Yine baştardalar başdan atub baş topların güm güm

Salındı sayhalar birle zelâzil rub'-ı meskûna

Donanmaya delil olub yine fânûs-ı Hayrüddîn

Şu deñlü garba 'azm etdük ki şarka düşdi Ankona

Elinde ceng-cû gâzîlerüñ şemşîr-i 'uryânı

Kara kâfirleri koydı serâser kırmızı dona

Yetîm emvâc ile her tîg olub bir *mevc-zen deryâ*
Selâmet *sâhilin* Efrencce göstermez bu *fortuna*

Yetîm (Tietze, 1953: s. 509)

A. Tietze'nin *XVI. Asır Türk Şiirinde Gemicî Dili (Nigârî, Kâtibî, Yetîm)* adlı makalesi incelendiğinde, gemicî dilini şiirlerinde hakiki anlamıyla kullanan üç dîvan şairinin ismine daha rastlanmaktadır. Tietze makalesinde bu şairlerin gemicî dilini hiçbir yerde üslup vasıtası olarak kullanmadıklarından bahseder ve şöyle der:

...hâlbuki bunları(gemicî dili şiirleri) nazmeden şair bir ömür boyunca gemide düşüp kalkmış, bizzat kaptan olarak deniz harplerine iştirak etmiş ve herhalde gemicilik ve denizcilik sanatının künhüne varmıştı. Şiir dilinde ise yine örneklere, ananeye sadık kalmış, hiçbir orjinalite gösterememişti (Tietze, 1953).

Nigârî ve Kâtibî'nin şiirlerinde büyük bir denizci kalemi görülmez diyen Tietze, Yetîm'den şiir örneklerine daha çok yer vermiştir. Keşî-nâme türünden sayılabilecek şiir örnekleri şunlardır:

Nigârî'nin *Târih Berây-i Sefîne-i Hazret-i Sinân Pâşâ* başlıklı tarihinden;

Me fâ 'î lün /Me fâ 'î lün /Fe 'û lün

Erüb nâgeh kazâ-yı âsumânî

Batup *deryâ* ile örtüldü *barça*

Deñiz dutmuşdı safrâsı bulandı

Çıkınca çok yere sürüldü *barça*

Erüb ilhâm-ı Hak Haydar *re'îse*

Dedi târîhini kurtuldu *barça*

Barça: (İtalyanca) Ortaçağda kullanılan kürekli ve yelkenli taşıma gemisi. Kalyon türünde küçük savaş gemisi (TDK, 2015: s. 166).

Kâtibî'nin kumandanlığındaki donanmaya Yetîm'in yazmış olduğu murabba'dan;

Fe 'î lâ tün (Fâ 'î lâ tün) /Fe 'î lâ tün /Fe 'î lâ tün /Fe 'î lün (Fâ 'lün)

Gel *deñiz* yüzlerini kâfire teng eyleyelüm

Sayha-ı top ile dembeste vü deng eyleyelüm

Allâh Allâh deyü gülbeng ile ceng eyleyelüm

Gel *donanmaya* gidüb 'azm-ı Fireng eyleyelüm

Hakiki ifadelerin ve olayların anlatıldığı bu türden parçaların, Keşî-nâme türü adı altında toplanması gerektiğini düşünmekteyiz. Yapılan tasnifin sebebi de şiirlerdeki gemicî dilinin farklı kullanımlarındandır. Birinci maddede gemicî dili mecazi ifadelerle anlatılırken, bu maddede realist ifade tarzı görülmektedir. *Osmanlı Şiirinde Gemicilik Terimleri* adlı

kitabında, T. Tuncel, Yetîm'in şiiri için şunları aktarır: "...kendisi de denizci olan Yetîm denizcilik terimleriyle şiir yazan bir şairden çok, şiir yazan bir denizciyi andırır" (Tuncel, 2008: s. 6). Bu ifadeden de anlaşılacağı üzere yapılan tasnifin doğru olduğunu söyleyebiliriz.

Antepli 'Aynî dîvanında rastladığımız aşağıdaki *Kasîde Der-Senâ-yı Şeh Selîm-i Yem- 'Atâ ve Târîh-i Nüzûl-i Fülk-i Felek-Bâdbân Be-Deryâ* başlıklı şiirde gemici diline ait ifadeler hakiki (gerçek) kullanımla geçmekte olup, Üç Anbarlı diye adlandırılan bir çeşit geminin suya indiriliş tarihi yazılmıştır. Keştî-nâme nazım türüyle yazılmış kasideden birkaç beyit örneği:

Fe 'i lâ tün (Fâ 'i lâ tün) /Fe 'i lâ tün /Fe 'i lâ tün /Fe 'i lün (Fâ 'lün)

3- *Bahr-ı* lutfunda *kapûdân* olamaz İskender

Geçinir *orsa-poça* gerçi re'îs-i şâhân

...

5- *Bahren* itse biniş ol dâveriñ olursa n'ola

Sandalı mâh-ı felek *fülkesi* mihr-i rahşân

...

16- *Olta ursa* *kec ü mec* itse *alarga* vararak

Pupa *yelken* su içer *bahr-ı* 'ademden *korsan*

...

46- *Deñize* indi üç *anbarlı* selâmetlerle (1211)

Oldı berden su gibi *bahra* üç *anbarlı* revân (1211) (Arslan, 2004: s. 60-64)

Mesleki Kullanımlı şiirler

Bu bölüm Lisân-ı Mellâhân denilen gemici diliyle yazılmış şiirlerden oluşmaktadır. Bu türden yazılmış şiirler özel ifadeler ve argo kelimeler barındırır. Hakiki kullanımlı gemici dili şiirleri de bu kategoriye dâhil edilebilir. Çünkü mesleki kullanımlı gemici dili şiirlerinde gemi etrafında oluşan kelime jargonu söz konusudur. Dolayısıyla bir sözlük yardımı olmadan anlaşılması güçtür.

Fe 'i lâ tün (Fâ 'i lâ tün) /Fe 'i lâ tün /Fe 'i lâ tün /Fe 'i lün (Fâ 'lün)

Kandilisada nigûn ol ya serende ber-dâr

Yâ *bilaşkerme* kenârında *kürekde* der-kâr

Yüri *çek çifte kürek* tek beni görme zinhâr

Götür *irgalyayı* olma *paçariz* ey ağyâr

Yâri ben *bahr* kenârında kenâr eyler iken

Monla Mehemmed (Tietze, 1951)

Kandilisa: Yelkenleri yukarı kaldırmak için kullanılan halat (TDK Türkçe Sözlük, 2010: s. 1297).

Bilaşkerme: Sandala benzer bir tür küçük gemi (Tuncel, 2008: s. 22).

İrgalya: Yunanca *ergaleia* kelimesinden aletler ve makara (balıkçı teknelerinde) anlamına gelir (Tuncel, 2008: s. 50).

Paçariz: Görülmekte olan bir işi veya yapılmakta olan bir manevrayı geciktirmeye veya bu işler üzerinde oyalanmaya sebep olan engellere, vaziyetlere denir (Tuncel, 2008: s. 92).

Âgehî'nin kasidesine yazılmış bu tahmiste gemici diline ait hakiki ve mesleki kullanımlı gemici dili ifadelerine rastlamaktayız.

Bu konuya örnek olması açısından Râsîh'in lisân-ı mellâhân tarzında yazılmış bir tarihi mevcuttur. *Râsîh'in 'Gemi ve Gemicilikle İlgili Bir Tarih Manzumesi'* adlı çalışmasında A. Bulut bir tanım vermemiş olsa da bu şiir lisân-ı mellâhân özelliği taşımaktadır. 71 beyitten oluşan bu manzume, şairin mürettep olmayan dîvanında yer almaktadır. Şiirden örnekle lisân-ı mellâhân tarzında yazılmış bir beyit:

Fâ 'i lâ tün /Fâ 'i lâ tün /Fâ 'i lâ tün /Fâ 'i lün)

Pupa yelkenle dümen suyını buldurmuş iken

Poçaladup kâfire yelken kapandırdı hemân

Râsîh

Pupa: (İtalyanca). Geminin arka kısmı; gemiye arkadan gelen rüzgâr.

Pupa Yelken (Gitmek): Yelkenler arkadan esen rüzgârla şişmiş olarak, tam yol gitmek.

Poça: Geminin sağ yanı, sancak tarafı.

Poçalamak: Gemiye sağa döndürüp rüzgârı arka kısma yakın almak (Bulut, 2003: s. 75).

Keştî-nâme Türüne Dair Kronolojik Bibliyografya

Bu bölümde Keştî-nâme türüne dair kaynaklar öncelikle eserin yazıldığı tez, makale, bildiri vs. gibi türlere sonrasında kendi içersinde kronolojik sırasına; yani yayım tarihlerine göre sıralanmıştır.

Tezler

2008 TUNCEL, Tuncay, “*Osmanlı Şiirinde Gemicilik Terimleri*”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.

Makaleler

- 1951 TIETZE, Andreas, “*XVI. Asır Türk Şiirinde Gemici Dili-Âgehî kasidesi ve tahmisleri*”, *Türkiyat Mecmuası IX*”, s. 113-138, İstanbul.
- 1953 TIETZE, Andreas, “*XVI. Asır Türk Şiirinde Gemici Dili-Nîgârî, Kâtibî, Yetîm*”, 60. Doğum yılı münasebetiyle Fuad Köprülü Armağanı, sy. 501-522, İstanbul.
- 1955 TIETZE, Andreas, “*XVI. Asır Türk Şiirinde Gemici Dili-Âgehî kasidesine nazireler*”, *Zeki Velidi Togan'a Armağan*, sy. 451-467, İstanbul.
- 1976 PARMAKSIZOĞLU, İsmail, “*Levend*”, *Türk Ansiklopedisi*, MEB Yay., C.23, sy. 13-15, Ankara.
- 1988 KAHANE, Henry-Renee, TIETZE, Andreas, “*The Lingua Faranca In The Levant, Turkish Nautical Tems of Italian and Grek Origin*”, ABC Tanıtım Basımevi, İstanbul.
- 2000 HORATA, Osman, “*Esrar Dede'nin Lügat-ı Talyan Tercümesi*”, *Türkbilig*, Sayı I, sy.73-86, Ankara.
- 2002 KONCU, Hanife, “*Klâsik Türk Edebiyatında Gemi, Gemici ve Gemiyle İlgili Unsurlar Etrafında Oluşan Anlam İlgileri*”, Lars Johanson Armağanı, Grafiker yay., Ankara.
- 2003 BULUT, Abdullah, “*Râsîh'in Gemi Ve Gemicilikle İlgili Bir Tarih Manzumesi*”, A.Ü. Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi, S. 21, sy. 73-83, Erzurum.
- 2004 TÖKEL, Dursun Ali, “*Kelimelerin Şâirlerin Zihnindeki Macerası: Divan Şairi ve Zevrak*”, *Journal Of Turkish Studies Türklük Bilgisi Araştırmaları Sayı 28/ II*, sy. 179-191, Ankara.
- 2005 ANETSHOFER, Helga, “*Long Live Otoman Studies- Andreas Tietze'yi (1914-2003) Hatırlarken*”, *Journal Of Turkish Studies*, Volume 30/1, sy. 315-350.
- 2005 AYPAY, İrfan, “*Mehmet Emin Vahîd Paşa'nın Eserlerinde Batı Kökenli Kelimeler*”, *Türk Dünyası İncelemeleri Dergisi/Journal of Turkish World Studies*, C. V, S. 2, sy. 179-184, İzmir.
- 2005 GÖRE, Zehra, “*Yetîmî ve Şiir Dünyası*”, *Çukurova Üniv. Sosyal Bilimler Dergisi*, C.14, S.1, sy. 253-269, Adana.
- 2009 TURAN, Selami, “*Divan Şâirlerinin Zevrak Etrafında Oluşturdukları Benzetme Dünyası*”, *Turkish Studies International Periodical For the Languages, Literature and*

History of Turkish or Turkic Volume Prof. Dr. Meserret Diriöz Hatırası, 4/2 Winter, Sayı 15, sy. 1039-1071 Türkiye.

- 2010 KONCU, Hanife, “*Bir Kelimenin İzinde: Klasik Türk Şiirinde ‘Levend’ Üzerine Bazı Düşünceler*”, Turkish Studies International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic Volume 5/3 Summer, sy. 441-426.
- 2011 BEKTAŞ, Ekrem, “*16. Asırda Gemi Yolculuğunu Yeren Bir Manzume: Cûyî’nin Keşti-nâme’si*”, Turkish Studies International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic Volume 6/3 Summer, sy. 601-613.

Kitaplar

- 1935 KURTOĞLU, Fevzi, “*Türk Deniz Tarihinden, 3, Turgut Reis*”, İstanbul.
- 1943 GÜRÇAY, Lütfi, “*Gemici Dili*”, İstanbul.
- 1965 CEZAR, Mustafa, “*Osmanlı Tarihinde Levendler*”, İstanbul Güzel Sanatlar Akademisi Yay., İstanbul.
- 1973 GÖKYAY, Orhan Şaik, “*Kâtip Çelebi; Tuhfetü'l-Kibâr fî Esfâri'l-Bihâr*”, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul.
- 1988 ZALOĞLU, Mustafa, “*Gemici Dili*”, Türk Deniz Kuvvetlerini Güçlendirme Vakfı Yayınları, İstanbul.
- 2001 DİNÇ, Abdülkerim, “*Deniz Şiirleri Antolojisi*”, Akçağ Yay. Ankara, s. XXXVI.
- 2002 Piri Reis, “*Kitâb-ı Bahriye*” (Türk Tarih Kurumu Basımevi), Ankara.
- 2003 İLGÜREL, Mücteba, “*Levent*”, DİA, C. 27, s. 149-151, Ankara.
- 2005 BOSTAN, İdris, “*Kürekli ve Yelkenli Osmanlı Gemileri*”, İstanbul.
- 2007 ÖZKAN, Ömer, “*Divan Şiirinin Penceresinden Osmanlı Toplum Hayatı*”, Kitabevi Yay., İstanbul.
- 2008 PALA, İskender, “*Osmanlı Şiirinde Gemici Dili*”, Şairlerin Dilinden, Kapı Yayınları, İstanbul.
- 2009 “*Barbaros Hayrettin Paşa’nın Hatıraları*”, Haz. Ertuğrul Düzdağ, c.I-II Katip Çelebi, İstanbul.
- H.1308 SÜREYYA, Mehmed, “*Sicill-i Osmânî*”, İstanbul: Matbaa-i âmire.

Bildiriler ve Diğerleri

- 1988 ÇELEBİOĞLU, Âmil, “Eski Türk Edebiyatında Gemiyle İlgili Şiirler ve Bazı Hususiyetler”, Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Birinci Tarih Boyunca Karadeniz Kongresi Bildirileri, p. 17-47., Samsun.
- 2009 KILIÇ, Atabey, “Süleymaniye Kütüphanesi Reşid Efendi 977’de Kayıtlı Manzum Sözlük Mecmuası Hakkında”, Atatürk Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Uluslararası Türklük Bilgisi Sempozyumu (25-27 Nisan 2007), Bildiriler-2, s. 663-676, Erzurum.

Sonuç, Tartışma ve Öneriler

Osmanlı denizciliğine ışık tutan Keşti-nâmeler, genel itibariyle devlet adamları ve kaptan-ı deryâlar için yazılmış birer methiye olmakla birlikte, dönemin savaşlarını yahut gemi etrafında oluşan sosyal hayatını günümüze aktaran şiirlerdir. Araştırmamızda gemi ve gemicilik diline mahsus yapılan çalışmalar derlemeye çalışılmıştır. Bu derleme yapılırken Â.Çelebioğlu’nun tasnifi özel tanımlarla ifade edilip derlenenler tasnif edilmiş ve bunların Keşti-nâme türü adı altında toplanılması uygun görülmüştür. Gemi ve gemicilik dilinin dîvan şiirine yansımaları ve geleneğe aykırı düşmeden yeni tarzların dîvan şiirine nasıl aktarılmış olduğu gösterilmeye çalışılmıştır.

Keşti-nâme türüne ait birçok unsurun dîvan şiirinde bulunduğunu söylemek mümkündür. Dîvan şiirinin sadece aşk ve kısıtlı hayal dünyasından ibaret olmadığı, gemi ve gemicilik etrafında yazılmış şiirlerden rahatlıkla anlaşılabilir. Sevgilinin ince bel, nokta dudak, selvi boy vs. unsurlarına sıkışıp kalmadığını, gerektiğinde bir levend gözünden sevgilinin denizde salınan bir kayık (zevrak) olduğunu görmek mümkündür. Yahut Nesîmî’de olduğu gibi aşk denizinde başıboş, dümensiz bir geminin âşığa benzetilmesine rastlanılabilir.

Klasik edebiyatta şairler gelişimlere sürekli açık olmuş ve yenilikçi olanı geleneğe uygulamakta hiç zorlanmamışlardır. Bu onlardaki sanat dehâsını göstermesi bakımından önemlidir. Belki birçoğu denizlerde bile bulunmamıştır ama kurdukları hayal dünyasıyla okuyucuyu denizlerden denizlere ulaştırabilmişlerdir. Âşıkane, rindâne, şühâne vs. gazel denildiğinde aklımıza hemen şairin kullandığı kelime hazinesi ve kurmuş olduğu hayal dünyası gelir. O yüzden bu tanımları veririz. Bunlara ek olarak çok kesin bir sonuç olmamakla birlikte, yeni bir hayal dünyası ve yeni bir kelime hazinesi olarak yukarıda saydığımız şiir türlerine levendâne üslûp adı altında şiirleri de eklemek mümkün olabilir.

Bugün yaşadığımız kara parçasının üç tarafının denizlerle çevrili olması da kökenimizdeki denizcilik ve denize bağlı hayatın bir getirisi sayılabilir. Gemicilik etrafında oluşan hayal dünyamızın örneklerine çokça rastlamak mümkündür. Gemici dili şiirlerin terminolojisi takip edildiğinde bu şiirlerde mecazi, hakiki ve mesleki gemici dili terimlerin kullanıldığı görülecektir. A.Nihat Asya'nın Fetih marşındaki, “*Yelkenler biçilecek, yelkenler dikilecek/ Dağlardan çektiriler, kalyonlar çekilecek/ Kerpetenlerle surun dişleri sökülecek...*” ; Y.Kemal Beyatlı'nın Sessiz Gemi'sinde geçen “*Artık demir almak günü gelmişse zamandan/ Meçhule giden bir gemi kalkar bu limandan.*” dizeleri şiirimizde gemi etrafında oluşan üslûbun klasik edebiyat sonrası dönemde de devam ettiğini göstermesi bakımından önemlidir.

Kaynakça

- Aça, M. Gökalp, H. Kocakaplan, İ. (2011). *Başlangıçtan günümüze türk edebiyatında tür ve şekil bilgisi* (2.Baskı). İstanbul: Kesit Yayınları.
- Adak, A. (2006). *Za'fi-i gülşenî hayatı, eserleri, edebî şahsiyeti ve dîvânının incelenmesi* (Yayımlanmamış doktora tezi). Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Akkuş, M. (2000). *Osmanlı kültürünün tanıtılmasında edebî türlerin önemi*. Erzurum: Osmanlı Edebiyatı Araştırmaları.
- Akkuş, M. (2007). *Klâsik Türk şiirinin anlam dünyası/ edebî türler ve tarzlar*. Erzurum: Fenomen Yayınları.
- Arslan, M. (2004). *Antepli aynî divanı*. İstanbul: Kitabevi Yayınları.
- Aydın, A. (2009). *Hanyalı Nurî Osman ve divanı* (Yayımlanmamış doktora tezi). Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Bektaş, E. (2011). 16. Asırda gemi yolculuğunu yeren bir manzume: cûyî'nin keşfî-nâme'si. *Turkish Studies Türkoloji Araştırmaları*, 6(3), 601-614.
- Bulut, A. (2003). Râsih'in Gemi ve Gemicilikle İlgili Bir Tarih Manzumesi. *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, 21, 73-83.
- Canım, R. (2010). *Divan edebiyatında türler*. Ankara: Grafiker Yayınları.
- Çelebioğlu, Â. (1988, Ekim). *Eski Türk edebiyatında gemiyle ilgili şiirler ve bazı hususiyetler*. 1. Tarih Boyunca Karadeniz Kongresi'nde sunulan bildiri, Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Samsun.
- Çelebioğlu, Â. (1994). *Kanûnî Sultân Süleymân devri Türk edebiyatı (Araştırma-İnceleme-Dizin)*. İstanbul: Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları.
- Göre, Z. (2005). Yetîmî ve şiir dünyası. *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 14 (1), 253-269.
- Kılıç, A. (2007, Nisan). *Süleymaniye kütüphanesi Reşid Efendi 977'de kayıtlı manzum sözlük mecmuası hakkında*. Uluslararası Türklük Bilgisi Sempozyumu'nda sunulan bildiri, Atatürk Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, Erzurum.

- Koncu, H. (2002). *Klâsik Türk edebiyatında gemi, gemici ve gemiyle ilgili unsurlar etrafında oluşan anlam ilgileri*. Ankara: Lars Johanson Armağanı, s. 441-426.
- Macit, M. (1997). *Nedîm divânı*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Mecmu'a-i Eş'âr Arşiv No: 06 Mil Yz A 4641, 13a-13b. Milli Kütüphane, Ankara.
- Onay, A.T. (2009). *Açıklamalı divan şiiri sözlüğü*. İstanbul: Haz: Cemal Kurnaz.
- Okay, H. N.(1953). *Seyranî hayatı ve şiirleri*. İstanbul.
- Piroğlu, Z. (1996). *Yetîmî (Hayatı, eserleri, edebî kişiliği ve divânının tenkidli metni)*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Solmaz, S. (2005). *Ahdî ve Gülşen-i Şu'arâsı (İnceleme-Metin)*.Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yayınları.
- TDK-Komasyon. (2015). *Türkçede batı kökenli kelimeler Sözlüğü*. Ankara.
- Tietze, A. (1953). *XVI. Asır Türk şiirinde gemici dili-nigârî, kâtibî, yetîm*. İstanbul: 60. Doğum yılı münasebetiyle Fuad Köprülü Armağanı. S. 501-522.
- Tietze, A. (1951). *XVI. Asır Türk Şiirinde Gemici Dili-Âgehî kasidesi ve tahmisleri*. Türkiyat Mecmuası IX, s.113-138.
- Topal, A. (2009). Klâsik Türk şiirinde tuğra ve bir edebî tür olarak tuğraiyye. *Turkish Studies International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 4(2), 1008-1024.
- Tuncel, T. (2008). *Osmanlı şiirinde gemicilik terimleri* (Yayımlanmış yüksek lisans tezi), İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Turan, S. (2009). Divan şâirlerinin zevrak etrafında oluşturdukları benzetme dünyası. *Turkish Studies International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic Prof. Dr. Meserret Diriöz Armağanı*, 4/2, 15, 1039-1071.

Extended Abstract

The change beginning with the Tanzimat Fermanı, *aka* Edict of Gülhane, influenced so many things as well as social life in our society. Innovations were taken from the West without distinguishing good and bad; values common to tradition were blatantly criticized; and thus Ottoman Empire came to an end. Classical Turkish literature was the most affected by these. Blamed for being unsocial, isolated from the society and old, our classical literature mirrored to the people of its time and became a song of imaginary world of society. In our classical literature, assumed to be isolated from being social, the variety of styles was thought to be the wealth of literature, and this diversity gave rise to the development of poems in terms of style and the emergence of values belonging to all walks of life in society. This study aims both to respond to the critics and to unearth a new style unique to our classical literature.

It is possible to find out a great deal of works that belong to genres such as poem, novel, story, etc., regarding sea, ship and shipping in our literature. One major cause of this is because our country is surrounded on three sides by the sea. Poems in the style of sea, ship and shipping in our classical poetry are seen to have first been handled towards the end of the 16th century together with Ottoman's possession of the seas. Successes earned by the navy and poems written by the levends (marine soldiers) brought in a new style to the classical poetry blamed for being unsocial and isolated from the society. This new style could be seen in poems titled "*Keşti-nâme*". The reason why we call this style as *Keşti-nâme*, not previously named, is these titled poems. The frequency of the words voiced in poems and appropriateness for it have driven us to assume the name *Keşti-nâme* as a new style.

In our universe in which everything needs to be named, a concept can only be expressed with the words that created it. This is the very nature of the issue of style. As for the poem, what answers to the question of *How/What* is the style in which that subject is handled. Thus, *Keşti-nâme* should be recognized as a name of style answering a need for numerous poems that are in existence with this naming but have no naming as a style.

In Divan poetry, we can see the terms of *âşıkane*, *şûhane*, *rindane*, etc., for the way of utterance of the poem. The disparity in poems written in ghazal style occurs in the classification of these styles. For instance, *âşıkane* ghazal is mostly written with the words expressing love and in love context. The style and words chosen indicate us the style of the poem. While it is so in ghazal, the style is handled with broader measures in qasida. For example, while Bahariyye mentions spring and is enriched with the words related to spring,

Iydiyye consists of the word group pertaining to bayram (Eid). It is possible to augment these samples. The titles given in qasida also show us the style of the poem. So many sources, works and poems were found as to the style of *Keştî-nâme*, the existence of which was recognized but not named. For us, these need to be handled with a naming on the basis of style.

This study consists of two sections. In the 1st section, poems written in the style of *Keştî-nâme* was compiled and divided into three parts. These are the ones composed of the words used with figurative, real and professional meaning. This classification was created by Âmil Çelebioğlu. Sample texts related to the poems written in this style were handled and given with their translations. In the 2nd section is chronological bibliography.